

1. ΟΤΑΝ Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΕΞΑΝΤΡΟΥ ΕΓΙΝΕ ΑΡΧΑΙΟ ΜΠΕΣΤ ΣΕΛΕΡ

Μέσο: ΤΑ ΝΕΑ_ΒΙΒΛΙΟΔΡΟΜΙΟ

Ημ. Έκδοσης: . . .20/02/2016 Ημ. Αποδελτίωσης: . . .20/02/2016

Σελίδα: 5

Innews AE - Αποδελτίωση Τύπου - <http://www.innews.gr>

Βιβλιοδρόμο

ΣΑΒΒΑΤΟΥΡΙΑΚΟ 20-21 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2016

ιστορική έρευνα

5

ΓΡΑΦΙΟ ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΥΓΕΡΙΑΔΗΣ

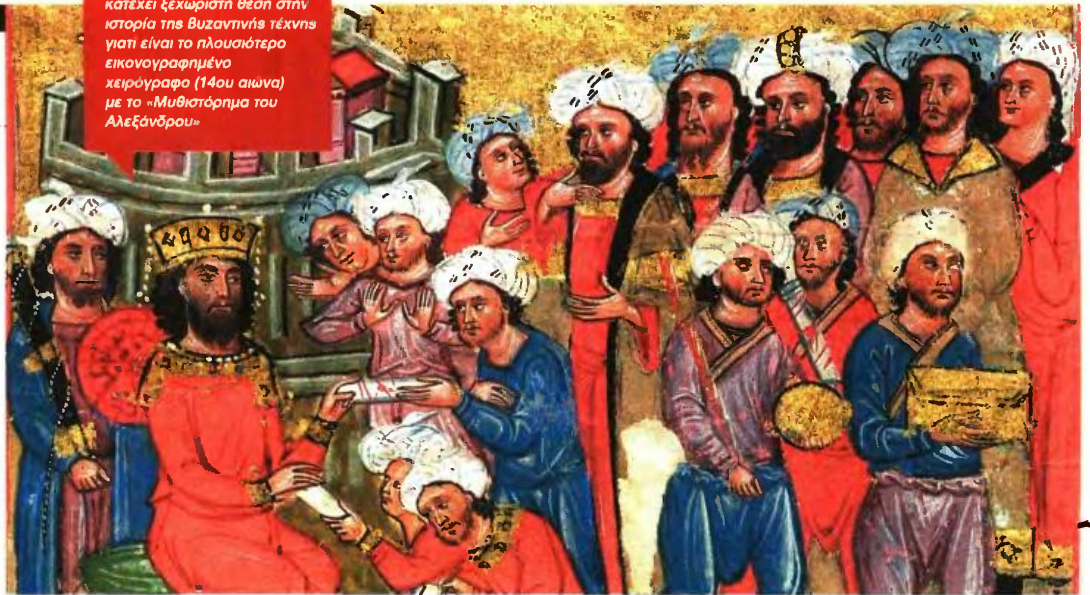
Αιτία τη φορά δεν ήταν μια εμμονή του μεταμοντερνισμού να ανακαλύπτει μπεστ σέλερ εκεί όπου δεν υπάρχουν. Η Κορίν Ζουανό χτύπησε διανά φτάνοντας μέσω της ιστορικής έρευνας στην πηγή της πιο πετυχημένης μυθιστορίας της αρχαιότητας. Αλλά κι αυτό το τελευταίο μιν το πάρετε τους μετρητοίς. Οι απαρχές του «Μυθιστορήματος του Αλεξάνδρου» ανάγονται στην έκδοση του Ψευδοκαλλιθένη. Το πρώτο χειρόγραφο, που αποτελεί την εξέλιξη του μυθικού υλικού γύρω από τον Αλέξανδρο, χρονολογείται

Η Ζουανό δεν είναι κριτικός της λογοτεχνίας ούτε βιβλιοκριτικός: είναι ιστορικός που επιχειρεί να καθαρίσει τα πολλαπλά στρώματα του «Μυθιστορήματος»

από τον 3ο αιώνα μ.Χ., εποχή που υπήρχε αυξημένο ενδιαφέρον για τη ζωή των αγίων, των σοφών και των θαυματουργών. Μεταφράζεται στα λατινικά τον 4ο αι. και εκδίδεται σε περίπου 30 γλώσσες, από την αρμενική και την προβηγκιακή ως τη νεοελληνική, τη σκωτική και την ισπανοαραβική.

Το «Μυθιστόρημα» γράφεται και ξαναγράφεται υπό την επίρρεση της «Ιλιάδας», της «Οδύσσειας» και των τραγικών προτύπων, ενώ ο Ηρόδοτος και ο Αίσωπος προσφέρουν υλικό για πάσης φύσεως δάνεια. Το αιγυπτιακό περιβάλλον μέσα στο οποίο γεννιέται το «Μυθιστόρημα» αφήνει το αποτύπωμά του στα διαφορετικά στρώματα της αφήγησης. Ο μακεδόνας κατακτητής, μεταμορφωμένος σε γιο του φαραώ, αποκτά τον ρόλο ενός εκλεκτού του θεών. Ο Αλέξανδρος εμφανίζεται ως ήρωας της Ολυμπιάδας και του Νεκτανεβού Β', τέλειναίου αυτόθρονου ηγεμόνα που κυβέρνησε την Αίγυπτο. Αλλά το στοιχείο που εντυπωσιάζει ο αυτό το μπεστ σέλερ είναι η τοπικιστική προπαγάνδα υπέρ της βορειοαφρικανικής χώρας, της Αλεξάνδρειας – η βασίλισσα των πόλεων – και της Μέμφιδας. Ο ίδιος ο Αλέξανδρος παρουσιάζεται ως ελευθερωτής από τους Πέρσες και ο συγγραφέας υπερτονίζει τη θετικά υποδοχή του από τους γηγενείς (έναν «μύθος που δημιούργησε το "γραφείο προπαγάνδας" του Αλεξάνδρου και υιοθέτησαν συνολικά όλοι οι ελληνορωμαίοι ιστορικοί» σχολιάζει η Ζουανό).

Ο κώδικας αρ. 5 της συλλογής του Ελληνικού Ινστιτούτου της Βενετίας κατέχει ξεχωριστή θέση στην ιστορία της Βυζαντινής τέχνης γιατί είναι το πλουσιότερο εικονογραφημένο χειρόγραφο (14ου αιώνα) με το «Μυθιστόρημα του Αλεξάνδρου»

Πώς μια μυθιστορία, οι απαρχές της οποίας χάνονται μεταξύ θρύλων και πραγματικότητας, γνώρισε τριάντα μεταφράσεις και επέβαλε τον Αλέξανδρο ως το απόλυτο λαϊκό ανάγνωσμα

Όταν ο μύθος του Μεγαλέξαντρου έγινε... αρχαίο μπεστ σέλερ

«Μονογαμικός στην καρδιά»

Αφού τον αναγνωρίσαμε την πρώτη, θα πρέπει να ομολογήσουμε ότι οι «επίγονοι» ακολούθησαν κατά γράμμα τη μαγική συνταγή του μπεστ σέλερ: «Ακού πολλά, γράψε το πιο δελεαστικό». Η Ζουανό δεν μπορεί παρά να αξιοποιήσει το παράδειγμα του γάμου του Αλεξάνδρου, το οποίο διαπερνά ως ιστορική ανακρίβεια από σχολικά εγχειρίδια έως κινηματογραφικές ταινίες. Η ιστορικός θυμίζει ότι η Ρωζάνη ήταν μια από τις τρεις συζύγους του Αλεξάνδρου και πάντως όχι κόρη του Δαρείου (πατέρας της ήταν ο Οξύμαρτης, δυνάστης της Βακτριανής). Η ιστορία ήταν πιο σύνθετη, εμπονήματα η συγγραφέας: μόνο μετά τον θάνατο του Δαρείου, το 324 π.Χ., παντρεύτηκε μια κόρη του που την έλεγαν Στάτειρα

και μαζί μια κόρη του Αρταξέρξη Γ' Ωλου, την Παράσιπη, για να ενισχύσει την πολιτική συνεργασία με τους πέρσες ευγενείς. «Και στο σημείο αυτό η μηρδεμένη πραγματικότητα έδωσε τη θέση της στην απλοποιημένη εικόνα ενός μονογαμικού ήρωα». Ο Πλούταρχος επιχειρεί μια ιστορική διόρθωση, προσπαθώντας να δικαιολογήσει την πολυγαμία του στρατιλάτη γράφοντας ότι παντρεύτηκε τη Ρωζάνη για λόγους προσωπικούς και τη Στάτειρα για λόγους πολιτικής. Δικαιολογημένο, λοιπόν, το σχολίο της Ζουανό στην υποσημείωση 453 του αντιστοιχικού κεφαλαίου: «Ο Αλέξανδρος του Πλούταρχου εμφανίζεται ως πολυγαμικός στην πράξη αλλά μονογαμικός στην καρδιά!».

Η Ζουανό δεν είναι κριτικός της λογοτεχνίας ούτε βιβλιοκριτικός: είναι

πρωτίστως ιστορικός που επιχειρεί να καθαρίσει τα πολλαπλά στρώματα του «Μυθιστορήματος» από τις αλληπάλλες αναγνώσεις, διορθώσεις, παρεμβάσεις και παρερμηνείες. Την ώρα που ο συγγραφέας χτίζει τον νέο μύθο του Αλεξάνδρου, προβάλλει τις καρικατούρες των αντιπάλων του και κυρίως του Δαρείου.

Αν η καρικατούρα ισχύει για την επικράτεια της Ασίας, οι αναφορές για τον ίδιο τον Αλέξανδρο δεν μπορούν παρά να προέρχονται από τον πρώτο διδάξαντα της επικής αφήγησης. Στο σημείο αυτό ακόμη και η πολυθρύλητη σύγκριση με τον Αχιλλέα μοιάζει μονόπλευρη. Δίπλα στην ισχύ ο Αλέξανδρος χρειάζεται επιειγόντως τη σοφία. Η Ζουανό επεξηγεί: «Ηρώας πολυμήτης, ο Αλέξανδρος του Ψευδοκαλλιθένη μοιάζει πράγματι λιγότερο στον Αχιλλέα, από τον οποίο ωστόσο ισχυρίζεται ότι κατάγεται, από όσο στον πολυμήχανο Οδυσσέα». Απ' τον ομηρικό ήρωα δανειζεται «το μικρό ανάστημα, το σαρδόνιο χαμόγελο, την προτίμηση για τις μεταφορικές, τους δόλους και τα ψέματα».

ανθρωπότητας: ο Μακεδόνας γίνεται όργανο του θεού σχεδίου επειδή κλίνει πίσω από αδιάπυρρες πύλες τους μαρτυρικούς λαούς Γαυ και Μαγών και επειδή, ως μακρινός απόγονος των βυζαντινών βασιλέων, είναι αυτός από τον οποίο κατάγεται η αυτοκρατορία που εκ Θεού προορίζεται να βασιλεύσει στον κόσμο. Η σταδιακή «βυζαντινοποίηση» του Αλεξάνδρου θα συμπεριληφθεί με τις άλλες διασκευές του «Μυθιστορήματος» (κυρίως την ε'). Ο αϊπτικός ήρωας θα αποκτήσει λαϊκά χαρακτηριστικά – με κυρίαρχο εκείνο της πανουργίας – για να απογειωθεί τελικά σαν βυζαντινός αυτοκράτορας.

Corinne Jouanno
ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΓΕΝΕΣΗ ΚΑΙ
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ

Μτφ. Μαρίνα Λουζάκη,
Επιμ. Αναστασία Καραστάθη,
Εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής
Τραπέζης, 2015, σελ. 777
Τιμή: 40,50 ευρώ

Σαν video game

Οδοντούβραννος ή ρινόκερος;

Ο Αλέξανδρος του «Μυθιστορήματος» είναι ο ήρωας που δεν καταβλάθεται ποτέ. Ένα παιδί που παίζει με τον χρόνο και τα καταφέρνει σε τείρια όλων με τον ναιρισμο της μικρότητας. Φτάνει στις εσοχαιές του τότε γνωστού κόσμου και αντιμετωπίζει επιθέσεις από άγρια ζώα και γηγενείς, οι οποίες μόνο με πίστες ενος συγχρονίου video game μπορούν να συγκριθούν. Κάθε νέα διασκευή του «Μυθιστορήματος» προσθέτει λίγη φρικα ακόμη στην προηγούμενη: τον ήρωα τον προσρμονο κίνδυνο και κοπέλες από κινω-

κέφαλους, ακέφαλους με μάτια στο στήθος, θηρία με έξι χέρια, τεράστιους σκορπιούς, λιοντάρια πιο μεγάλα από ταύρους, πιθήκους τεράστιους σαν αρκούδες. Στην αρμενική και λατινική μετάφραση κυριαρχεί ο περιφημος οδοντούβραννος, «αυτό που είναι πιο γιγάντιο από όλους τους ελέφαντες», είναι δολοφονικό και έχει μόνο ένα κέρατο. Ποτέ άλλοτε δεν ξοδεύτηκαν τόσες λέξεις για να περιγράψουν τον ρινόκερο, τουλάχιστον κατά την ερμηνεία του Πούλιου Τσάερ (1816-1887), τον οποίο ο Πλίνιος ονομάζει «μινόκερο».